

STRESZCZENIE POPULARNONAUKOWE

Najstarszą zaświadczoną formą hinduizmu jest religia wedyjska – tradycja Ariów, którzy pojawili się na terytorium Subkontynentu Indyjskiego w połowie II tysiąclecia p.n.e. Wierzenia i praktyki tego okresu były bardzo zróżnicowane. Wiedza o nich dotrwała do naszych czasów w tekstach religijnych, których byli twórcami (Wedach), a także dzięki praktykom religijnym niektórych grup bramińskich w Indiach. W centrum religijnego świata Ariów znajdował się rytuał ofiarny, któremu we wczesnym okresie towarzyszyło spożywanie niezidentyfikowanego halucynogenu – somy. Wśród praktyk religijnych Ariów istotny był prosty rytuał ofiarny polegający na wylewaniu o świcie i zmierzchu mleka do ognia i recytacji stosownych formuł (mantr). Z czasem przekształcił się on w rytuał zwany agnihotra. W ciągu wieków system rytuałów stał się niezwykle rozbudowany, a zabiegi intelektualne mające na celu jego interpretację (analogie, etymologie, mity itp.) służyły stworzeniu spójnej wizji świata, która wychodząc od zależności rytualnych wyjaśniałaby strukturę i zasady funkcjonowania rzeczywistości, zarówno na poziomie makro- jak i mikrokosmosu. W tekstach wedyjskich często właśnie agnihotra uznawana jest za „modelowy” rytuał, punkt wyjścia dla całego systemu ofiarnego. Celem badań jest analiza religijności czasów wedyjskich oraz rekonstrukcja tego, w jaki sposób agnihotra była postrzegana i jakie funkcje pełniła w różnych okresach. Istotnym elementem proponowanego projektu jest również analiza czynników (o charakterze psychologicznym, społecznym i środowiskowym), które wpływały na to jak zmieniała się interpretacja rytuałów. Dodatkową zachętą do podjęcia tego tematu jest niewielka ilość badań religioznawczych uwzględniających świetnie poświadczoną i niezwykle bogatą tradycję wedyjską jako źródła wzbogacającego nasze rozumienie ogólnoludzkiego fenomenu religii (w tym szczególnie problematyki rytuału ofiarnego).

Projekt obejmować będzie badania nad tym jak postrzegany i rozumiany był rytuał ofiarny agnihotry w różnych okresach religii wedyjskiej reprezentowanych przez 4 kategorie tekstów:

- zbiory hymnów (sanhity),
- teksty egzegetyczne (brahmany),
- teksty kontemplacyjne i spekulatywne (aranjaki i upaniszady).

Badania te uwzględniają nie tylko klasyczną perspektywę filologiczną i analizę tekstów, ale również najnowsze teorie religioznawcze, które czerpią z kognitywistyki. Badania mogą wyjaśnić w jaki sposób prosty rytuał ofiarny jest w tekstach podstawą do wyrażania treści światopoglądowych, interpretacji świata i miejsca jakie człowiek w nim zajmuje. W myśli wedyjskiej rytuał ofiarny jest rozumiany nie tylko jako „model świata” odwzorowujący proces jego stwarzania, ale i „model dla świata”, ponieważ odprawianie rytuału wpływa bezpośrednio na funkcjonowanie rzeczywistości.

Badanie religijności wedyjskiej nie tylko pogłębia nasze rozumienie tego okresu w dziejach życia umysłowego mieszkańców Indii, ale ponadto poszerza wiedzę na temat wspólnej tradycji indoeuropejskiej, a także dostarcza fundamentalnej wiedzy potrzebnej do zrozumienia zjawiska rytuału ofiarnego - zjawiska u którego podstaw leżą uniwersalne procesy mentalne, odpowiedzialne za myślenie magiczne i mityczne.